

ส่วนที่ 1

กฎหมายสมัยสุโขทัย

บทที่ 1

กฎหมายพ่อขุนรามคำแหง

ข้อความทั่วไป

ในสุวรรณภูมิอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ เดิมเป็นที่ตั้งของอาณาจักรต่าง ๆ เช่น อาณาจักรทราวดี อาณาจักรศรีวิชัย อาณาจักรหริภุญชัย อาณาจักรเชียงแสน อาณาจักรล้านนาไทย อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรอยุธยา เป็นต้น ในแต่ละอาณาจักรยังประกอบด้วยชนเผ่าเชื้อสายต่าง ๆ กัน การที่กล่าวว่าอาณาจักรไทยปัจจุบันสืบทอดมาจากอาณาจักรไทยใด หรือเผ่าชนเชื้อสายใด เป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์กฎหมายไทย แต่เป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักประวัติศาสตร์ว่า อาณาจักรไทยปัจจุบันสืบเนื่องมาจากอาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรล้านนาไทย และสุดท้ายได้แก่ อาณาจักรอยุธยา

เนื่องจากพ่อขุนรามคำแหงทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 1826 และได้ทรงจารึกพระราชประวัติและเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับเมืองสุโขทัยรวมทั้งข้อความที่มีลักษณะเป็นกฎหมายไว้ในศิลาหลักหนึ่ง ซึ่งนิยมเรียกกันว่า “ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง” บ้าง หรือ “ศิลาจารึกหลักที่ 1” บ้าง

ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง จึงนับว่าเป็นหลักฐานทางกฎหมายที่เป็นภาษาไทยฉบับแรกของไทยก็ได้ จึงสมควรที่จะศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายไทยตั้งแต่รัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงแห่งอาณาจักรสุโขทัยเป็นต้นมา

ในยุคสุโขทัยมีกฎหมายอยู่ 3 ฉบับที่จะต้องศึกษา คือกฎหมายพ่อขุนรามคำแหง กฎหมายลักษณะโจรสมัยสุโขทัย (ศิลาจารึกหลักที่ 38) และมังรายศาสตร์ (กฎหมายของพระเจ้ามังราย)

ข้อความในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงที่มีลักษณะเป็นกฎหมาย

กฎหมายของพ่อขุนรามคำแหงเป็นบทบัญญัติกฎหมายที่แปลความจากศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ในหนังสือประวัติศาสตร์กฎหมายไทยของศาสตราจารย์ ดร. ร. แลงการ์ด ไม่ได้กล่าวถึงศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงว่ามีลักษณะเป็นกฎหมายแต่ประการใด ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่าบุคคลแต่ละคนอาจมีความเห็นที่แตกต่างกันว่า สิ่งใดเป็นกฎหมายหรือไม่ แต่ที่แน่นอนก็คือ ท่านศาสตราจารย์ ดร. ร. แลงการ์ด มีความเห็นว่า ศิลาจารึกหลักที่ 38 (กฎหมายลักษณะโจรสมัยสุโขทัย) เป็นกฎหมาย

เหตุที่ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ศิลาจารึกหลักที่ 1 อาจเป็นเพราะเหตุว่า ในการจัดพิมพ์ศิลาจารึกของสยามประเทศครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2467 นั้น คงจะเห็นว่าศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงหลักนี้เป็นศิลาจารึกที่มีความสำคัญอยู่หลายประการด้วยกัน เช่น ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภาษาศาสตร์ วัฒนธรรม เป็นต้น จึงได้จัดให้ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงอยู่ในลำดับที่หนึ่งในการพิมพ์ครั้งนั้น เป็นเหตุให้นิยมเรียกกันว่า “ศิลาจารึกหลักที่ 1” หรือ “ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง”

นักกฎหมายในปัจจุบันโดยมากเห็นว่าศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมีข้อความที่เป็นกฎหมายอยู่หลายลักษณะแตกต่างกันไป บ้างก็กล่าวว่าเมื่อมี 4 ลักษณะ บ้างก็ว่ามีมากกว่านั้น สุดแต่ความเห็นของแต่ละท่าน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามเนื้อความในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงแล้ว มีข้อความที่มีลักษณะเป็นกฎหมายดังนี้

1. กฎหมายภาษี จากข้อความในศิลาจารึกที่ว่า “เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่ลู่ทาง” คำว่า จกอบ เป็นภาษาเขมร แปลว่าภาษีชนิดหนึ่งเก็บแก่ผู้นำสัตว์หรือสิ่งของไปขายในที่ต่าง ๆ บางครั้งก็เรียกว่า จังกอบ ในอาณาจักรสุโขทัยก่อนรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงไม่ปรากฏว่ามีวิธีการจัดเก็บจังกอบอย่างไร แต่ก็น่าจะเทียบเคียงกับวิธีการจัดเก็บจังกอบในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้ว่า ท่านให้ตั้งด่านตามถนนหนทาง ทั้งทางน้ำและทางบก ทางน้ำเก็บจากเรือบรรทุกสินค้า ส่วนทางบกนั้นเก็บจากเกวียนบรรทุกสิ่งของ โดยให้นับสิ่งของสินค้าให้ครบสิบแล้วหยิบเป็นจังกอบเสียหนึ่ง ถ้าสิ่งของสินค้าไม่ครบสิบชิ้น ไม่ให้เอาจังกอบเลย⁽¹⁾

การเก็บภาษีจังกอบในสมัยสุโขทัยน่าจะนำไปเพื่อใช้จ่ายในกิจการต่าง ๆ ดังนี้

1) สร้างบ้าน แปลงเมือง สร้างปราสาท พระราชวัง กำแพงเมือง ป้อม ค่าย ค ปรากการต่าง ๆ

⁽¹⁾ พระอัยการลักษณะอาญาหลวง บทที่ 122

2) บำรุงพระพุทธศาสนา สร้างวัดวาอาราม พระสถูป พระเจดีย์ วิหาร พระพุทธรูป เป็นต้น

3) จัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ และมีคดาบ หอก ช้างศึก ม้าศึก เป็นต้น

เมื่อพ่อขุนรามคำแหงทรงให้จัดการเก็บภาษีจังกอบแล้ว มีข้อสงสัยกันว่าจะนำรายได้จากที่ใดมาเพื่อใช้จ่ายในกิจการต่าง ๆ ข้างต้น บ้างก็กล่าวว่า อาจได้มาจาก ส่วย⁽¹⁾ หรืออากร⁽²⁾ ต่าง ๆ บ้างก็กล่าวว่า อาจได้มาจากเครื่องราชบรรณาการที่เจ้าประเทศราชนำมาถวายตามพระราชประเพณี อย่างไรก็ตาม มีนักประวัติศาสตร์บางท่านเห็นว่าเมื่อพ่อขุนรามคำแหงทรงให้จัดการเก็บจังกอบแล้ว เมืองสุโขทัยก็เป็นเมืองปลอดภัย

2. กฎหมายซื้อขาย การซื้อขาย คือการนำเงินตราไปแลกเปลี่ยนกับสินค้า ดังข้อความในศิลาจารึกที่ว่า “เพื่อนจูงวัวไปค้าขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้า ค้าทองคำ”

ข้อความในศิลาจารึกแสดงให้เห็นว่าผู้คนในอาณาจักรสุโขทัยค้าขายอะไรกันบ้าง และใช้อะไรเป็นพาหนะในการขนส่งสินค้าเพื่อนำไปขายในที่ต่าง ๆ ภายในประเทศ ใช้เรือนำด้วยขามสังคโลกไปขายยังต่างประเทศ ดังปรากฏมีการค้นพบเครื่องถ้วยขามสังคโลกในบริเวณอ่าวไทย สำหรับเงินตราที่นำมาใช้เป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยนกับสินค้าได้แก่เบี้ย

ประเด็นที่น่าสนใจคือ นอกจากการซื้อขายแล้วในอาณาจักรสุโขทัยมีการทำสัญญาประเภทอื่น ๆ หรือไม่ เช่น การกู้ยืม การค้ำประกัน การจ้างแรงงาน จ้างทำของ หรือเข้าหุ้นกันทำการค้าหากำไร สัญญาประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ปรากฏว่ามีการแสดงไว้ในศิลาจารึกหลักที่ 1 อย่างไรก็ตาม ถ้าหากจะพิจารณาจากกฎหมายของพระเจ้ามังรายหรือมังรายศาสตร์ซึ่งเป็นกฎหมายยุคเดียวกันกับกฎหมายพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยและเมืองเชียงใหม่ก็อยู่ไม่ห่างไกลกันนัก นอกจากนี้ตามพงศาวดารยังกล่าวว่า พ่อขุนรามคำแหง กับพ่อขุนมังรายทรงเป็นพระสหายกัน ถ้าหากจะพิจารณาในมังรายศาสตร์ จะพบว่ากฎหมายของพ่อขุนมังรายได้อาศัยมูลคดีวิวาทในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์มาเป็นหลักเกณฑ์ในการบัญญัติกฎหมาย มีการกล่าวถึงการเข้าหุ้นกันทำการค้าหากำไร การกู้ยืม การจ้างแรงงาน จ้างทำของ ฯลฯ เมืองสุโขทัยในยุคเดียวกันก็น่าจะมีสัญญาประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วด้วย

3. กฎหมายลักษณะมรดก โดยทั่วไปมรดก คือทรัพย์สินที่ตกทอดแก่บิดามารดา ภรรยา

⁽¹⁾ ส่วย แปลว่า ของที่เรียกเก็บจากพื้นเมืองส่งเป็นภาคหลวง ตามวิธีเรียกเก็บภาษีอากรในสมัยโบราณ เงินช่วยราชการตามที่กำหนดเรียกเก็บจากราษฎรชายที่มีได้รับราชการทหารเป็นรายบุคคล รัชชูปการก็ว่า

⁽²⁾ อากร แปลว่า ค่าธรรมเนียมอย่างหนึ่งที่รัฐบาลเรียกเก็บ เช่น อากรรังนก อากรมหรสพ

ลูก และบรรดาพี่น้องและญาติทั้งหลายถ้าหากจะมองในแง่ที่ผู้ตายเป็นหัวหน้าครอบครัว ในศิลาจารึกมีข้อความในเรื่องมรดก ดังนี้

“ไพร่ฟ้าหน้าใส ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล ถ่มหายตายกว่า เข้ายาเรือนพ่อเชื้อ เลื้อยค้ำมัน ข้างขอลูกเมียเยี่ยข้าว ไพร่ฟ้าข้าไทย ป่าหมากป่าพลู พ่อเขี่ยมันไว้แก่ลูกมันสิน”

จากข้อความในศิลาจารึก (1) ผู้ที่อาจมีทรัพย์สินมรดก ได้แก่ ทุกคนในอาณาจักรสุโขทัย ไม่ว่าจะป็นราษฎรธรรมดา หรือเป็นลูกเจ้าลูกขุนก็ตาม (2) ทรัพย์สินมรดก ได้แก่ บ้านเรือน เลื้อยค้ำ⁽¹⁾ ฉางข้าว บรวิหาร ป่าหมาก ป่าพลู จึงเห็นได้ว่าทรัพย์สินมรดกของผู้ที่ถึงแก่ความตาย ได้แก่ ทั้งสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ ถ้าหากจะมองการแบ่งทรัพย์สินออกเป็นประเภทตามกฎหมายปัจจุบัน แต่ตามความเป็นจริงกฎหมายไทยสมัยก่อนมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายไทยแบ่งทรัพย์สินออกเป็นวิญญูณณกทรัพย์ (ทรัพย์สินมีวิญญูณณ) และอวิญญูณณกทรัพย์ (ทรัพย์สินไม่มีวิญญูณณ) (3) ผู้มีสิทธิได้รับทรัพย์สินมรดกตามกฎหมายพ่อขุนรามคำแหงได้แก่ บรรดาลูก ๆ ของผู้ตายเท่านั้น ถ้าหากจะเทียบกับกฎหมายของพระเจ้ามังราย ผู้มีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตาย นอกจากบรรดาลูก ๆ ซึ่งอาจเป็นทั้งลูกเมียหลวง ลูกเมียน้อย และข้าหญิงชาย เมียของผู้ตายซึ่งอาจเป็นเมียหลวงหรือเมียน้อยก็ได้ ถ้าผู้และเมียหลวงตาย เมียหลวงไม่มีลูก เมียน้อยก็ไม่มีลูก ให้มรดกตกได้แก่ เมียน้อย และญาติของเมียน้อย ตามกฎหมายตรา 3 ดวง ถ้าผู้ตายมีนาตั้งแต่ 400 ไร่ ต้องแบ่งทรัพย์สินมรดกออกเป็น 4 ภาค (1) ภาคหลวง (2) ภาคบิดามารดา (3) ภาคภริยา (4) ภาคญาติ ทำให้ทรัพย์สินมรดกของผู้ตายตกได้แก่คนจำนวนมาก เมื่อเปรียบเทียบกันระหว่างกฎหมายมรดกของพ่อขุนรามคำแหง กฎหมายของพระเจ้ามังราย และพระอัยการลักษณะมรดกของกฎหมายตรา 3 ดวง จะเห็นได้ว่า กฎหมายลักษณะมรดกของพ่อขุนรามคำแหงแบ่งทรัพย์สินมรดกให้แก่ลูกเท่านั้น ย่อมทำให้ผู้ได้รับทรัพย์สินมรดกสามารถมีทุนทรัพย์เพียงพอในการประกอบทำกิจการต่าง ๆ น่าจะสอดคล้องกับกฎหมายปัจจุบัน ซึ่งถ้าเจ้ามรดกมีลูกย่อมตัดทายาทในลำดับถัดไป

4. กฎหมายวิธีพิจารณาความ กฎหมายวิธีพิจารณาความ หมายถึง วิธีการบังคับการตามกฎหมายของศาล มีผู้กล่าวว่า ในอาณาจักรสุโขทัยไม่มีศาล อย่งไรก็ตาม ศาลอาจตั้งอยู่ ณ ที่ใด ๆ ก็ได้ ไม่จำเป็นต้องมีสถานที่ทำการเป็นการถาวร สำหรับวิธีการพิจารณาความนั้น ในศิลาจารึกมีข้อความว่า **“ไพร่ฟ้าลูกเจ้าลูกขุน มิแลผิดแผกแสกกว้างกัน สนวนดูแท้แล้ว จึงแล่งความแก่ข้าด้วยชื่อ บ่เข้าผู้ลัก มักผู้ช่อน เห็นข้าวท่านบใคร่พิน เห็นสินท่านบ่อใคร่เดือด”** ข้อความในศิลาจารึกแสดงให้เห็นว่า (1) บุคคล

⁽¹⁾ เลื้อยค้ำ หมายถึง เลื้อยที่ปักด้วยดินทองค้ำ

ย่อมมีความเสมอภาคกันในกฎหมาย (2) การตัดสินใจคดีต้องมีการสอบสวนให้ถ่องแท้ก่อน (3) ผู้มีอำนาจตัดสินใจคดีความต้องตั้งอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริตไม่เข้ากับผู้กระทำความผิด ไม่ให้เกิดความโลภในทรัพย์สินของผู้อื่น

5. กฎหมายเกี่ยวกับการร้องทุกข์ ในส่วนที่ไม่ใช่คดีความ หากราษฎรมีความเดือดร้อนในเรื่องอื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นเรื่องความทุกข์กายทุกข์ใจที่ไม่อาจพึ่งพาผู้หนึ่งผู้ใดได้ ก็ให้ไปร้องทุกข์ต่อพ่อขุนรามคำแหงได้ โดย “ปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้หัน ไพร่ฟ้าหน้าปก กลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความเจ็บท้องข้องใจ มันจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนมวี่ ไปลั่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเข้าเมืองได้ยืนเรียกเมื่อถามสวนความแก่มันด้วยชื่อไพร่ในเมืองสุโขทัยนี้จึงชม” การที่พ่อขุนรามคำแหงทรงอนุญาตให้ราษฎรพูดกล่าวถวายฎีกาเวลาที่มีความเดือดร้อน นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการประสิทธิประสาทความเป็นธรรมแก่ราษฎรด้วยองค์พระมหากษัตริย์เอง และสืบเนื่องมาตราบเท่าทุกวันนี้

6. กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน สมัยสุโขทัยใช้หลักผู้ใดหักล้างดวงพงบริเวณใด และเพาะปลูกพืชผักผลไม้ลงไปในที่ใดย่อมได้มาซึ่งการครอบครองพื้นดินบริเวณนั้น ที่ดินสามารถตกเป็นทรัพย์สินมรดกได้ ดังในศิลาจารึกที่ว่า “สร้างป่าหมาก ป่าพุดทั่วเมืองนี้ทุกแห่ง ป่าพร้าวก็หลายเมืองนี้ ป่าลางก็หลายในเมืองนี้ หมากขามก็หลายในเมืองนี้ ใครสร้างได้ไว้แก่มัน” การได้ที่ดินไว้คงเป็นการได้ไว้ในลักษณะที่เป็นสิทธิครอบครอง หรือเป็นกรรมสิทธิ์ที่อาจใช้ยืนยันกันได้ระหว่างเอกชนต่อเอกชน คงจะนำไปเพื่ออ้างสิทธิต่อพระเจ้าแผ่นดินไม่ได้ เพราะที่ดินทั้งหลายเป็นของพระเจ้าแผ่นดิน คือพ่อขุนรามคำแหง ดังถ้อยคำในศิลาจารึกที่ว่า เมื่อ “พื้ถูกตาย จึงได้เมืองแก่ผู้ทั้งกลม”

7. กฎหมายมนุษยธรรม กฎหมายมนุษยธรรมเป็นคำที่มาจากภาษาอังกฤษว่า humanitarian law เป็นกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก และพลเรือนในยามศึกสงคราม ในศิลาจารึกบัญญัติว่า “ได้ข้าเลือก ข้าเสีย หัวฟุ้ง หัวรบ กัด บ่ฆ่าบตี” ซึ่งหมายความว่า เวลาที่สุโขทัยทำศึกสงครามกับอาณาจักรต่าง ๆ หากจับข้าศึกศัตรูได้ ทั้งที่เป็นทหารธรรมดาหรือทหารระดับแม่ทัพนายกอง พ่อขุนรามคำแหงทรงห้ามมิให้ทำร้ายหรือฆ่าทิ้ง ซึ่งตรงกับหลักการปฏิบัติต่อเชลยศึก อันเป็นหลักสากลตามอนุสัญญากรุงเจนีวา ปี ค.ศ. 1949

8. กฎหมายเกี่ยวกับผู้ลี้ภัย หากผู้ใดมีเดือดร้อน “คนใดขี่ช้างมาหา พาเมืองมาสู่ ช่วยเหนื่อเพื่อกู้ มันบ่มีช้างบ่มีม้า บ่มีปั่ว บ่มีนาง บ่มีเงิน บ่มีทอง ให้แก่มัน ช่วยมันดวงเป็นบ้านเป็นเมือง” ซึ่งหมายความว่า ผู้ใดพาเอาผู้คนมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร นำเอาบ้านเมืองมาสวามิภักดิ์ ก็ทรงพระราชทานความช่วยเหลือ หากผู้มาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารไม่มีผู้คน ช้างม้าวัวควาย ไม่มีเงินมีทองก็ทรงพระราชทานให้เพื่อตั้งเป็นบ้านเป็นเมืองขึ้นมาใหม่

ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมีลักษณะเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญ

เพื่อความเข้าใจอันดีจะต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่า คำว่า “รัฐธรรมนูญ” กับ “กฎหมายรัฐธรรมนูญ” นั้น มีความหมายต่างกัน โดยคำว่ารัฐธรรมนูญ หมายถึง กฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการปกครองประเทศใดประเทศหนึ่ง มีลักษณะเป็นกฎหมายสูงสุด เป็นลายลักษณ์อักษร เขียนไว้ในฉบับเดียวกัน บัญญัติถึงการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย การกำหนดองค์การเกี่ยวกับการปกครอง การประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ตัวอย่างของรัฐธรรมนูญ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นต้น

ส่วนคำว่า กฎหมายรัฐธรรมนูญ หมายถึง บรรดากฎหมายทั้งปวงที่กำหนดเกี่ยวกับการปกครองประเทศ ซึ่งอาจได้แก่ พระราชกฤษฎีกาของพระเจ้าแผ่นดินสมัยที่มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (absolute monarchy) พระราชบัญญัติที่ตราขึ้นโดยรัฐสภา คำพิพากษาของศาล หรือธรรมเนียมปฏิบัติรัฐธรรมนูญ (constitutional convention) หรือในรัฐธรรมนูญของไทยเรียกว่า ประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ก็ได้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญมีแหล่งที่มาแตกต่างกัน เช่น ในกรณีของประเทศอังกฤษ ได้แก่ Magna Carta ค.ศ. 1215 ของกษัตริย์จอห์นแห่งประเทศอังกฤษ Bill of Rights 1689 ซึ่งบัญญัติการระงับการใช้กฎหมายโดยกษัตริย์โดยไม่ได้รับความยินยอมของรัฐสภาเป็นสิ่งผิดกฎหมาย Petition of Right 1628 เป็นบทบัญญัติการต่อต้านการเก็บภาษีโดยไม่ได้รับความยินยอมของรัฐสภา ฯลฯ จะเห็นได้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญมีที่มาต่าง ๆ กัน ถ้าเป็นพระราชบัญญัติด้วยกัน กฎหมายใหม่ย่อมแทนที่กฎหมายเก่า กฎหมายรัฐธรรมนูญที่เกิดจากพิพากษาของศาลย่อมจะขัดกับกฎหมายลายลักษณ์อักษรไม่ได้ เพราะศาลมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และมีหน้าที่ตีความกฎหมายเท่านั้น ส่วนธรรมเนียมปฏิบัติรัฐธรรมนูญที่บางครั้งเรียกกันว่า จาริตประเพณีการปกครองนั้น ไม่มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร จึงเห็นได้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญอาจมีการบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้

ในบรรดากฎหมายรัฐธรรมนูญที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นแบบของรัฐธรรมนูญในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน การเก็บภาษีจากประชาชน ได้แก่ Magna Carta ค.ศ. 1215 Magna Carta เป็นกฎบัตรที่ตราขึ้นโดยกษัตริย์จอห์น (King John) แห่งประเทศอังกฤษ เมื่อปี ค.ศ. 1215 เป็นกฎบัตรที่ตราขึ้นมาเพื่อวางระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับขุนนางที่รับพระราชทานที่ดินไปทำประโยชน์ให้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อความชัดเจนและแน่นอน ในระบบการปกครองแบบศักดินาสวามิภักดิ์ (feudalism) ซึ่งแต่เดิมกำหนดไว้เป็นจาริตประเพณี แต่กษัตริย์จอห์นทรงละเมิดจาริตประเพณีดังกล่าวจนเป็นที่เดือดร้อนของประชาชน พวกขุนนางจึงบังคับให้กษัตริย์จอห์นยอมรับในข้อกำหนดต่าง ๆ ที่พวกขุนนางได้ร่างเตรียมไว้ โดยการประทับตราแผ่นดิน

ลงไปในเอกสาร และเพื่อเป็นการถวายเป็นเกียรติแก่กษัตริย์จอห์น จึงให้กษัตริย์จอห์นตราเป็นกฎบัตร ซึ่งมีชื่อเรียกในภายหลังว่า แมกนา คาร์ตา (Magna Carta) โดยสรุปแล้ว แมกนา คาร์ตา ได้บัญญัติเรื่องต่าง ๆ ไว้โดยสังเขป ดังนี้

1. การกำหนดสิทธิของชนชั้นต่าง ๆ ของชุมชนในสมัยกลาง
2. การกำหนดให้ฝ่ายศาสนจักรมีอิสระเสรี
3. นครลอนดอนและเมืองอื่น ๆ ย่อมได้รับประโยชน์ สิทธิเสรีภาพ และจารีตประเพณีที่มีอยู่แต่เดิม
4. พ่อค้าจะถูกเก็บภาษีด้วยความไม่เป็นธรรมไม่ได้
5. บุคคลจะถูกลงโทษไม่ได้ เว้นแต่จะมีคำตัดสินของบุคคลในฐานันดรเดียวกัน และเป็นไปตามด้วยบทกฎหมาย

6. บุคคลย่อมจะได้รับความยุติธรรมทุกคน ความยุติธรรมต้องไม่ไขว่คว้าด้วยการซื้อหา

ปัจจุบัน บทบัญญัติใน แมกนา คาร์ตา ที่ยังมีผลใช้บังคับอยู่เหลือน้อยมาก แต่คุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิเสรีภาพของประชาชนยังคงดำรงอยู่ครบถ้วนเท่าทุกวันนี้

จากรายละเอียดโดยสังเขปของ แมกนา คาร์ตา ดังได้กล่าวมาแล้ว จึงมีการนำเอาศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงไปเทียบเคียงกับ Magna Carta ของกษัตริย์จอห์น ประกอบกับศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมีความเก่าแก่ห่างจาก Magna Carta เพียง 68 ปี (1283 - 1215) เท่านั้น ทั้งศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง และ Magna Carta มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันหลายประการ ดังนี้

1. กฎหมายทั้งสองฉบับเป็นการจำกัดอำนาจของกษัตริย์ในการจัดเก็บภาษี แต่มีข้อแตกต่างกันโดยกษัตริย์จอห์นถูกบรรดาขุนนางบังคับไม่ให้จัดเก็บภาษีด้วยความไม่เป็นธรรม ในขณะที่ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงทรงยกเลิกการจัดเก็บจังกอบซึ่งคือภาษีผ่านแดนด้วยความปิติยินดีของพระองค์เอง
2. ต่างก็มีการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนในกรณีต่าง ๆ เช่น ในศิลาจารึกมีการประกันสิทธิของประชาชนในการรับมรดก สิทธิในการเดินทาง สิทธิในการซื้อขาย สิทธิที่จะได้รับความยุติธรรม และสิทธิในการร้องทุกข์ทูลเกล้าถวายฎีกา ในขณะที่ Magna Carta ของกษัตริย์จอห์นมีการประกันสิทธิในการจะได้รับการพิจารณาคดีจากบุคคลในฐานันดรเดียวกัน สิทธิจะไม่ต้องถูกเก็บภาษีด้วยความไม่เป็นธรรม เป็นต้น
3. เป็นบทบัญญัติที่ต่างก็ตราขึ้นมาโดยองค์อธิปัตย์ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน หากแต่มีการอ้างที่มาแห่งอำนาจต่างกัน ในกรณีของกษัตริย์จอห์น ทรงกล่าวว่า พระองค์ทรงได้อำนาจ

